

O byłych Wybraniectwach.

Przez:

Aleksandra hr. Stadnickiego.

(Ob Nr. 26 Dod. tyg.)

I.

(Ciąg dalszy)

Dla powściągnięcia wszystkich tych nadużyć pomieniona konst. z r. 1616 daleko ostrzejszych środków chwycić się musiała. Na starostów i dzierzawców, którzyby zniszone łąny nie poprzywracali, nakłada karę pieniężną do pięciuset grzywien, o której nałożenie na każdą delacyę rotmistrza instygator koronny przed trybunałem nadwornym czynić powinien. Rotmistrzów, którzyby Wybrańców przekupstwem od służby uwalniali, od nich jakiegobądź pieniądze wybierali, albo też nakoniec po drodze stacye wyciągali, każe na gardle karać. Wybrańców nakoniec opuszczających swą chorągiew podaje całej surowości praw wojennych.

Nie pomogły te obostrzenia — a raczej w wykonanie nie weszły. Dowodzi to konst. z r. 1619. która przyznaje, iż „prawo o Wybrańcach się nie dosyć dzieje i nie wychodzi nigdy na służbę wojenną zupełna liczba ordynowana.“ Wznawiając przeto rzeczony przepis nakazuje starostom i dzierzawcom, aby Wybrańców podług ostatniej lustracyi wyprawiali. Dodaje oraz, że rotmistrze osiadła szlachta być mają.

Lecz już w r. 1624 z surowości tych przepisów zwolnić i rotmistrzom pozwolić musiano, aby od niezdatnych do służby wojennej Wybrańców okup brali i na miejsce ich „służących“ ludzi przyjmowali, byle się z tego dokładnie przed hetmanem wyrachowali. A że powodem tego niedoboru głównie to było, iż królowie łąny wybranieckie takim rozdawać poczęli, którzy wedle swej kondycyi do służby wojennej przymuszeni być nie mogli, uchwalona została w r. 1626 konst., mocą której król reasumując dawniejsze przepisy względem Wybrańców, obowiązek na siebie przyjął nierozdawania w dobrach królewskich łąnów wybranieckich osobom żadnej innej kondycyi, krom takim „któreby na miejscu tych zeszyłych Wybrańców, *ad obeunda* takowych, które oni byli powinni Nam i rzpltej. oddawać *obsequia* nastąpili.“

Konst. ta najlepiej dowodzi, że już łąny wybranieckie zwykłą sukcesyę gruntów poddańczych nie przechodziły, ale dla wolności do nich przywiązanych już w klasę dożywotnych Tenut przeszły były, o które się i uboższa szlachta ubiegała.

Konst. z r. 1638 i 1647 wyświecają nowe nadużycia starostów i ich dzierzawców. Jawnie przyznają, iż ci, aby odstąpieniu Wybrańców najkrótszą drogą zapobiedz i z łąnów wybranieckich pożytek ciągnąć, te do swoich folwarków wcielali. Nakazują przeto, aby w każdym województwie urzęda ziemskie we wszystkich królewskich łąnach wybranieckie dokładnie zlustrowały, i gdyby takowych brakowało, ściśle dochodzili, gdzie się te łąny podziały, i czy przez starostów i dzierzawców zabrane zostały, zachowując stanom rzpltej prawo do przemienienia obowiązku wyprawiania Wybrańców na opłatę pieniężną.

Reluicyę tę uprawniła czasowo konst z r. 1649 z powodu: „iż Włoki wybranieckie *in tantam desolationem et abusum* przysły, że rzplta z Wybrańców żadnego pożytku nie ma, owszem obywatelom koronnym częstemi przechodami bardzo są *onerosi*.“ Pozwoliła więc, aby każdy starosta lub dzierzawca co roku przy płaceniu kwarty na każde Świętki zamiast Wybrańca zapłacił 60 zp. pod karą wyrogowania z dzierzawy.

Nie długo się atoli ta reluicya utrzymała. Wojny Rzeczypospolitej okazały wkrótce potrzebę wybranieckiej piechoty. Przypominając przeto dawniejszy nakaz względem lustracyi ról Wybranieckich

przez deputowanych z groną ziemstw i województw wybierać się mających, zobowiązały konst. z r. 1652 i 1653 tych deputatów, aby zaraz z pośrodku siebie rotmistrzów obrali, którzyby z Wybrańcami po skończonej lustracyi niezwłocznie się do obozu udali. Zeszło atoli kilka lat, nim do dokonania tych lustracyi przyszło. Przeszkodziła temu zaraza morowa, która się w r. 1652 pojawiła i spustoszenie kilku ziem przez nieprzyjaciela, w skutek czego mianowicie ziemia halicka tak wyludniona została, iż osobną konst. z r. 1653 rewizyę Wybraniectw w tejsze do lepszych czasów odłożyć musiano. Ta sama konst. wyświeca oraz ciekawy fakt, że Wybrańcy z ziemi mielnickiej dla podłości swych gruntów służby wojennej z jednego łąnu odprawiać nie chcieli i prośbę wnieśli, aby każdemu drugi łąn przydany został.

Jak opieszalo przy takim ogólnym egoizmie lustracya łąnów wybranieckich i dostawa Wybrańców iść musiała, łatwo się domyśleć. Poświadcza najwyraźniej konst. z r. 1662, że jeszcze w owym roku w wielu ziemiach nie była przewidziona, a że tam nawet gdzie dokonana została i znaczna liczba tych łąnów przybyła, żadna korzyść Rzeczypospolitej nie przyszła, „ponieważ Wybrańcy, że ich żadna surowość nie przycisnęła od przysługi Rzeczypospolitej winnej się uchylają.“ Wznawia więc wszystkie dawniejsze rozporządzenie i poleca oraz deputowanym ziemskim do lustracyi łąnów wybranieckich przeznaczonym, aby gdzie takowe łąny puste znajdą bezzwłocznie je osiedlić się starali i nowym osadnikom 4 lat wolności od służby wojennej zapewnili.

Przepisy te w konst. z r. 1674, 1676 i 1685 znowu powtórzone zostały; co samo dowodzi, że wykonanemi niebyły. Zawiera jednakże konst. z r. 1676 dwa nowe postanowienia:

Pierwsze: że każdy Wybraniec prócz broni także i w siekierę i w rydel opatrzonym być powinien.

Drugie: że na jednym łąnie wybranieckim nad czterech gospodarzy luboby się i rozrodzili, osadzać się i znajdować nie ma. A co nadto będzie gospodarzów, tedy takowi na gruntach pustych tychże dóbr i powinnościach *propter onera Reipublicae* osiadać mają z iuszymi poddanymi.“

Od roku 1685 aż do r. 1726 żadnej w uchwałach sejmowych wzmianki o Wybrańcach nie znajdujemy. Myliłby się atoli, ktoby z tego milczenia wnosił, iż wszystkie dotąd wyliczone rozporządzenia raz dopełnionemi zostały. Przeciwnie, reasumuje one konst. z r. 1726 właśnie dlatego, że do wykonania przywiedzione nie były, i że w skutek tego zaniedbania „piechota łąnowa *quondam robur militiae, per incuriam temporum* i różne na Rzeczypospolitą symptomata do tej extenuacyi przyszła, że z niej teraz małe subsidium Rzeczypospolitej.“ Nakazuje przeto rzeczona konst. nowe dochodzenie liczby łąnów wybranieckich we wszystkich starostwach, poleca wykonanie tejsze komisji radomskiej i podwyższa karę na zatajenie łąnów wybranieckich od 500 do 1000 Grzywien. Ale że sobie i od tych obostrzeń pożądanego skutku nie obiecuje, odstępuje stanowczo od dostawy i wyprawiania Wybrańców *in natura*, i nakłada natomiast na każdy łąn wybraniecki po 100 złp. rocznego podatku, któren pod egzekucyą wojskową regularnie opłaconym i na erekcyę piechoty autoramentu cudzoziemskiego przeznaczonym być ma. Opłata ta pod nazwą łąnowego do ostatnich czasów Rzeczypospolitej się utrzymała, i od niej piechota łąnowa swe nazwisko wzięła.

(Ciąg dalszy nastąpi.)

Wydatek z gorzeln i browarów w Galicyi, w Krakowskiem i na Bukowinie w miesiącu maju 1854 i 1853 r.

(Obacz Nr. 2, 8, 12, 17, 21 i 24 Dod. tygod.)

Nr.	Okregi kameralne	W ó d k a								P i w o							
		Licz. gorz.	Ilość wiader zacieru	Licz. gorz.	Ilość wiader zacieru	Zestawienie w maju 1854				Licz. bro.	Wywarzono wiader piwa	Licz. bro.	Wywarzono wiader piwa	Zestawienie w maju 1854			
						Zajętych gorzeln		Wydanych wiader zacieru						Zajętych browarów		Wydanych wiader piwa	
		w maju 1854	w maju 1853	więc.	mniej	więcej	mniej	w maju 1854	w maju 1853	więc.	mniej	więcej	mniej				
1	Bochnia	—	—	—	—	—	—	—	—	14	2693 ¹⁰ ..	19	2958 ¹⁶ ..	—	5	—	265 ⁶ ..
2	Brody	21	49697 ²⁰ ..	33	62675 ²⁰ ..	—	12	—	12978	18	2728 ³ ..	21	3504 ²⁵ ..	—	3	—	776 ²² ..
3	Brzeżany	23	49300 ²⁰ ..	22	45210 ²⁰ ..	1	—	4090	—	11	1628 ² ..	13	1732 ³² ..	—	2	—	104 ³⁰ ..
4	Czerniowce	69	160341 ²⁰ ..	66	128666 ⁸ ..	3	—	31675 ¹² ..	—	17	5373 ⁸ ..	19	4576 ⁶ ..	—	2	797 ² ..	—
5	Jasło	—	—	—	—	—	—	—	—	11	492 ⁴ ..	14	488 ³² ..	—	3	3 ¹² ..	—
6	Kołomyja	88	60909 ²⁰ ..	103	45368 ²⁰ ..	—	15	15541	—	9	1471 ³⁰ ..	6	1243 ²² ..	3	—	228 ⁸ ..	—
7	Kraków	1	138	2	894	—	1	—	756	6	490 ²⁷ ..	7	605 ⁴ ..	—	1	—	114 ¹⁷ ..
8	Lwów	1	3193	—	—	—	1	—	—	7	2424 ⁹ ..	9	3157 ⁷ ..	—	2	—	732 ³⁸ ..
9	Nowy Sącz	1	532	1	74	—	—	458	—	12	812 ¹⁰ ..	12	979 ¹⁸ ..	—	—	—	167 ⁸ ..
10	Przemyśl	6	10201 ²⁰ ..	6	7686 ²⁰ ..	—	—	2515	—	15	2094 ¹⁰ ..	17	2770 ⁸ ..	—	2	—	675 ³⁸ ..
11	Rzeszów	2	666	9	6345	—	7	—	5679	26	1820 ⁸ ..	26	2768 ³¹ ..	—	—	—	948 ²³ ..
12	Sambor	4	14578	2	542	2	—	14036	—	5	940 ²⁰ ..	8	1002 ²⁹ ..	—	3	—	62 ⁹ ..
13	Sanok	3	3752	1	935	2	—	2817	—	7	575 ²⁸ ..	9	436 ²¹ ..	—	2	139 ⁷ ..	—
14	Stanisławów	60	88026 ²⁰ ..	42	34858	18	—	53168 ²⁰ ..	—	13	3639 ⁹ ..	14	3598 ³⁴ ..	—	1	40 ¹⁵ ..	—
15	Stryj	18	55715	12	37369	6	—	18346	—	11	2207 ² ..	9	1646 ³³ ..	2	—	560 ³⁹ ..	—
16	Tarnopol	71	212605	70	193435 ²⁰ ..	1	—	19169	—	22	4530 ²² ..	19	4563 ¹³ ..	3	—	—	32 ³¹ ..
17	Tarnów	—	—	—	—	—	—	—	—	10	1259 ²⁸ ..	17	1476 ⁴ ..	—	7	—	216 ¹⁶ ..
18	Wadowice	2	1230	5	2547 ²⁰ ..	—	3	—	1317 ²⁰ ..	19	2600 ⁶ ..	17	3781 ³⁷ ..	2	—	—	1181 ³¹ ..
19	Zółkiew	3	1329	11	19450	—	8	—	18121	12	1409 ¹⁶ ..	17	2307 ⁹ ..	—	5	—	897 ³³ ..
Razem		373	712,215	385	586,057 ⁸ ..	—	12	126157 ³² ..	—	245	30,191 ² ..	273	43598 ²¹ ..	—	28	—	4407 ¹⁹ ..
Doliczywszy do tego produkcję w mieście Lwowie:		12	5152 ³ ..	12	5598 ²⁸ ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	446 ²⁵ ..
w Krakowie:		6	2476 ³² ..	9	2964 ²⁴ ..	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3	—	487 ³² ..
Suma:		18	7628 ³⁵ ..	21	8563 ¹² ..	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3	—	934 ¹⁷ ..
Ogólna suma:		263	46819 ³⁷ ..	294	52161 ³³ ..	—	31	—	—	—	—	—	—	—	31	—	5341 ³⁶ ..

Zestawienie produkcji zacieru w maju z miesiącem kwietniem r. 1854.

O b w ó d :	Bochnia	Brody	Brzeżany	Czerniowce	Jasło	Kołomyja	Kraków	Lwów	Nowy Sącz	Przemyśl	Rzeszów	Sambor	Sanok	Stanisławów	Stryj	Tarnopol	Tarnów	Wadowice	Zółkiew	Miasto Lwów	Miasto Kraków
	W przecięciu zacierano w każdym wader	kwiet. —	2391	2396	2356	—	861	92	1359	257	1512	753	2406	1545	1720	3331	3263	155	636	348	—
	maju —	2367	2144	2324	—	692	138	3193	532	1700	333	3644	1584	1468	3096	2995	—	615	443	—	—
W porównaniu z kwiet. zacierano w maju	więcej —	—	—	—	—	—	46	—	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	mniej —	27475	32166	32827	—	11519	—	885	—	7941	3856	9499	884	25480	20890	103909	619	42	62	—	—
Pędziło w maju gorzeln	więcej —	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	mniej —	9	11	13	—	—	—	2	1	6	4	6	—	6	5	26	4	—	1	—	—

Gorzeln w całym kraju było mniej o 89 niż w kwietniu; jedna gorzelnia pędziła w kwietniu 2130, w maju zaś 1910 wiader.

Ogólna produkcja w całym kraju była w maju mniejsza o 271529 wiader zacieru niż w kwietniu.

Zestawienie produkcji piwa w maju z miesiącem kwietniem 1854 r.

O b w ó d :	Bochnia	Brody	Brzeżany	Czerniowce	Jasło	Kołomyja	Kraków	Lwów	Nowy Sącz	Przemyśl	Rzeszów	Sambor	Sanok	Stanisławów	Stryj	Tarnopol	Tarnów	Wadowice	Zółkiew	Miasto Lwów	Miasto Kraków
	W przecięciu produkował każdy browar w wader	kwiet. 149	129	123	286	40	187	51	285	52	143	66	172	58	249	202	188	90	146	108	486
	maju 192	152	148	316	45	164	82	346	68	139	70	188	82	280	201	205	126	137	117	425	413
W porównaniu z kwiet. warzono w maju	więcej —	27	—	234	90	—	—	—	77	—	292	—	107	408	—	205	270	127	—	—	709
	mniej 190	—	98	—	—	406	136	428	—	191	—	262	—	12	—	—	—	—	96	232	—
Było w maju browarów	więcej —	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—
	mniej 2	3	3	1	—	1	1	—	2	1	—	2	1	—	—	—	1	—	2	—	—

W całym kraju było w maju o 14 browarów mniej; jeden browar produkował w przecięciu 178, w kwietniu zaś 162 wiader.

Ogólna produkcja w całym kraju w maju była większa o 2119 wiader piwa niż w kwietniu r. b.

Opisy obrazów znajdujących się w kościołach miasta Lwowa.

p r z e z

Felicyana Lobeskiego.

(Obacz Nr. 19 i 20. Dod. tygod.)

Cerkiew ś. Onufrego i monaster OO. Bazylianów na zółkiewskim przedmieściu.

Wstępując do przybytku, z którym się łączą jak najdawniejsze podania, wstępując zarazem w oczekiwaniu ujżenia po tych podaniach pamiątek, nie można oprzeć się wrażeniom, i nie cofnąć myślą do całej przeszłości, jaka na takim miejscu spoczywa lub z niem się jednoczy. Dlatego zamierzając tu mówić o zakonie, któ-

ry jest nietylko jednym z najdawniejszych na ziemiach sławiańskich, ale oraz najdawniejszym chrześcijańskim zakonem: choć chwilę wykazaniu początków zakonu bazylińskiego i rozpatrzeniu się w przyczynach powstania w ogóle zakonów, poświęcimy.

Ciemne są lecz uroczne, jak każda przeszłość daleka, tak i pierwsze zawiązki życia klasztorowego. Powszechno przesładowanie chrześcian w pierwszych wiekach po Chrystusie, sprawiło, iż wie-

lu z wyznawców, częścią z bojaźni a więcej jeszcze z gorącego pragnienia służenia Bogu zdała od wrzawy światowej, udało się w lasy lub puszcze, gdzie wśród rozpamiętywań tajemnic wiary i umartwień ciała wiedli żywot odosobniony od reszty społeczeństwa. Byli to pustelnicy, przebywający w niedostępnych miejscach, szaleńcach lub jaskiniach, podobni owym, jakich jeszcze przez długi czas wydawały wieki chrześcijańskie i jakich jeszcze do dziś dnia gdzieśgdzie znajdujemy. Zwano ich pospolicie *monachami* t. j. samotnikami, także *anachoretami* czyli: żyjącymi w polu, lub *eremitami* czyli właściwymi pustelnikami, — Pustelnicy ci, żyli z razu pojedynczo, każdy z osobna i dla siebie, wkrótce, wśród coraz większego ich przybywania, ujrzeli się tożsamością życia zbliżeni do siebie a jednością celu mimowolnie ze sobą połączeni. Już więc wtedy ich życie pustelnicze, choć zawsze zdała od świata, musiało przybrać pewną cechę towarzyską i chcąc niechcąc poddać się pod pewne formy i ustawy. Przyczyniła się zaś do tego jeszcze okoliczność jakkolwiek powszednia na pozór, jednak będąca podwaliną prawie wszystkich urządzeń społeczności ludzkiej. Rozumiemy tu niezbędną pracę rąk lub wszelkie zatrudnienie wypływające z materialnych potrzeb człowieka. Życie tych ludzi choć tak ponadziemskie i pełne zaprzeczenia, musiało jednak ulec koniecznym prawom natury, a przeznaczenie tylko: „w pocie czoła będziesz na twój chleb zarabiał“ było zaiste silniejsze, niż szczytne ale dowolnie przybrane zachęcenie bezwzględne górowania duszą nad ciałem. Owoc — surowa roślina — lub nareszcie według podania szarańcza — okazały się wkrótce na drodze materialnego bytu, podobnymi mżonkami, jakimi są po dziś dzień w krainie ducha wszelkie przesadne teorie czyli utopie świata. Ów asceta, gardzący życiem doczesnym pustelnik, przekonał się wkrótce, że skiba i rydel przystały mu tak dobrze, i są konieczne, jak każdemu co na tym padole ziemskim ujrział się osadzony. Tak więc powstałi owi anachoreci, t. j. pustelnicy rolnicy, którzy parci dopominającym się głosem natury, jeli się społeczeństwu do uprawy kawałka niezaludnionej jeszcze ziemi. Inni, a tych jeszcze daleko większa była liczba, którzy kształtem świeckiemu życiu właściwym, zamiarą pracy starali się opędzić najgłówniejsze jego potrzeby. Żyjąc w lasach lub na puszczy, robili odzienia i sprzęty, a kupując niemi za kawałek chleba i soli, wpisywali się napowrót do cechu lekceważonej społeczności. Inni nakoniec nieśli radą i uczynkiem pomoc tak ciału jako i duszy swych bliźnich. Byli to więc znowu tak zwani eremici, co do ich moralnego celu podobni jak tamci pustelnicy, pod względem zaś koniecznego dziennego zarobku rzeczywiście rzemieślnicy, lekarze i nauczyciele, czyli prawdziwi synowie ziemi, którym tylko trudem za trad wolno jest dostąpić warunków doczesnego żywota.

Tak więc poza społeczeństwem powstało nowe społeczeństwo, i tak się okazała najpierwsza potrzeba utworzenia reguły zakonnej; gdyż jak w społeczeństwie świeckiem powstają bohaterowie, wojownicy lub prawodawcy, słowem ludzie którzy pojedyncze rodziny lub ludy skupiają w jednolity organizm i onemuż nadają kierunek: tak i tu nie brakło mężów, którzy wyżsi duchem, świętsi wolą, lub opromienieni większym urokiem natchnienia, zdołali tych rozpierzionych ascetów połączyć w jedną całość i ku wspólnemu a odpowiedniejszemu skierować celowi. Oni-to rzekli do swej braci: „Żyjmy jak dotąd zdaleka od świata, ale nieunikajmy ludzi; owszem rzućmy się pośród nich wzorem i z miłością naszego mistrza Chrystusa, i w jedynym bliźnim dobroczynieniu spełniamy jego zakon.“ — Z tą więc potem poszło, że już nie lasy, nie puszcze były główną zakonników siedzibą, ale owszem najludniejsze i jak najrozkoszniejsze kraje, i jak to po dziś dzień widzimy, najpyszniejsze państw i narodów stolice. Gdyż im ludniejszą była ziemia lub miasto, tem większe było ich zdaniem moralne niebezpieczeństwo, tem więcej ich też w strony takie i miejsca ich święty obowiązek nakłaniał i posyłał. — Lecz wróćmy nazad do wątku wydarzeń.

Mąż imieniem Antoniusz, urodzony w Egipcie roku 251 po Chrystusie, a właściwie tegoż uczeń Pachomiusz, urodzony także w Egipcie w roku 292, był pierwszym, który na jednej z wysp Nilowych dla braci pustelników podobną dzisiejszym siedzibę założył, zowiąc ją od jej przymiotów i przeznaczenia *claustrum*, z kąd obecna nazwa klasztorów powstała; a ś. Bazyli W., biskup Cezaryi Kapadockiej, był pierwszym, który podobnemu a przez siebie urządzonemu zgromadzeniu w r. 362 regułę napisał i nadał, którą potem w krótko inne zgromadzenia przyjęły, i na której się po dzisiaj wszystkie późniejsze reguły zakonów opierają. Ś. Bazyli zatem zwać się może ojcem wszystkich zakonów, tak w greckim jako i w łacińskim kościele, i dlatego też od pierwszych Proto-Patry-

archą nazwany, — a jego reguła zwana „regułą złotą“ jest dotąd źródłem wszystkich ustaw zakonnych.

Nie może tu być żądaniem, abyśmy przechodzili właściwe dzieje zakonów lub zakonu Bazyliańskiego, gdyż jest to wcale innem, niż opisu kościoła. zadaniem; uczyniliśmy tu tylko wzmiankę o powstaniu jednego z najstarszych zakonów, do czego zbliżanie się do jednej z jego świątyń słuszny powód dawało. Dla otrzymania zaś całości choć w najgłówniejszych zarysach, dzieje tego zakonu przynajmniej w kilku jeszcze słowach dopowiemy.

Pierwszy klasztor przez ś. Bazylego założony, był w Armenii, i liczył 3000 zgromadzenia. Liczba zaś zakonników, którzy regułę ś. Bazylego przyjęli, tak się wkrótce pomnożyła, iż jak czytamy w żywocie tego świętego „90.000 mnichów pod swoją chorągwią wojujących własnymi swemi oczyma widział.“ — Co zaś ś. Bazylego do obrania życia pustelniczego przywiodło, i co go do ułożenia reguły dla pokrewnej duchem braci skłoniło, o tem w następnych słowach czytamy w księdze: „Menologium Bazyliańskie“ p. x. Ignacego Kulczyńskiego z ś. Bazylego opata grodzieńskiego. Wilno 1771 str. 25. „Tak nasz Bazyli błogosławiony matki święty syn, podnosząc się coraz seraficznymi skrzydłami do rozmyślenia rzeczy niebieskich, zatapiał swą myśl w onych niezbrodzonych rozkoszach, w których opływają nieśmiertelni empiryjscy obywatele. Zkąd takie sobie zdanie wnaszał o zamieszanej świata tego Babilonii, że mu się zdawało jakby nie niewidział prócz prawdziwej nędzy w pozorach dostatkach, krom szczerego utrapienia w niestatecznych rozkoszach, krom pewnych niesmaków w obłudach lubościach. Im bardziej zaś pragnął złączyć się z swym Bogiem, tem więcej trapił swe ciało, mszcząc się niby nad niem, że mu do jasnego twarzy boskiej widzenia naksztalt okropnej ciemnicy przeszkodę czyniło.“

Zakon ś. Bazylego rozszedł się wkrótce po całej Małej Azji, a ztamtąd przeszedł do Sycylii, Włoch, Hiszpanii i do Niemiec; przeciwną zaś drogą szerzył się w Rosyi, na Rusi i w Polsce. Rozdział kościoła na grecki i rzymsko-katolicki sprawił rozdział i w samym zakonie. Bazylianie całego Wschodu, Grecyi, rosyjsey i po większej części ruscy, przeszli do kościoła greckiego; Bazylianie zaś krajów Zachodnich, jako to: Włoch, Hiszpanii, w Niemczech i Polsce, należą do kościoła rzymsko-katolickiego.

O tem nadzwyczajnem rozmnożeniu się zakonu Bazyliańskiego, te jeszcze słowa w tejże księdze u naszego ziomka czytamy:

Tak twój zakon gęstemi jak winnica w lecie
Krzewiąc się latoroślmi wzdłuż i w szerz po świecie,
Rozrodził się; iż który Cezaryjskie gaje
Ukrywały; przez Frygów, przez Gallatów kraje,
Przez Beryckie królestwa, Hesperya cała,
I podziemna go nawet India widziała.

(Menologium Bazyliańskie. Wstęp.)

„Był nasz Wielki Bazyli urody wspaniałej, ciała suchego, subtelnego, koloru melancholicznego. Miał twarz wybladłą i nieznacznie pomarszczoną, nos mierny, brwi podkasane, pojęzanie naksztalt zamysłającego się, twarz podługowatą, skronie wydrążone, brodę długą z siwym włosem trochę zmieszaną.“ (tamże str. 66.)

Przechodzimy teraz do monasteru OO. Bazyliańców i cerkwi ś. Onufrego we Lwowie.

Według znajdującego się w księgozbiórce tegoż monasteru rękopisu, na który się x. Chodynicki w „Historji“ a Bartłomiej Zimorowicz w „Kronice miasta Lwowa“ powołują; Cerkiew ś. Onufrego wraz z monasterem OO. Bazyliańców we Lwowie ma być spólczesną cerkwi ś. Jerzego. Wszakże ani x. Chodynicki, ani Zimorowicz, nie oznaczają pewnego roku. Pierwszy powiada tylko, iż była założoną „około“ roku 1292, zaś Zimorowicz przemilcza zupełnie czas jej założenia; tylko mówiąc o czasach Leona księcia Halickiego i o obrazie Bogarodzicy przez ś. Łukasza malowanym (dziś obrazie Matki Bożej Częstochowskiej), powołuje się na rzeczony rękopis, przytaczając jego słowa, iż Ojcowie **Bazylianie** przedkładali księciu Leonowi: „że ile wiekiem i pracą zwatłony, musi wkrótce dom osierocony zostawić książętom Mazowieckim, krewnym wprawdzie swoim po siostrze, wyznaniu atoli greckiemu nieprzyjajnym, równie im najszacowniejszy ów zabytek Grecyi, nie tylko Rusi, to jest: obraz Niepokalanej Dziewicy z innemi skarby książęcemi dostanie się; aby więc swoim i swoich ziomków ostateczności radził i niedozwalał etc.“ —

Z tego opowiadania Zimorowicza o losach obrazu Matki Bożej z Jasnej Góry, i przywiedzeniu przez niego słów pomienionego rękopisu, jakoteż i z słów jego własnych: „takiemi pobudkami zniewolony Leo, tymże zakonnikom to wspaniałe dzieło do zacho-

wania i uwielbienia“ powierzył, dowiadujemy się tylko, iż już za księcia Leona a zatem równocześnie z założeniem miasta, byli na tem miejscu OO. Bazylianie. — Czy zaś rękopis przywiedziony przez obu autorów, zawierał wyraźnie te albo przeciwne data, lub czy zresztą rękopis, na który się x. Chodynicki powołuje, jest ten sam którego słowa Zimorowicz przytacza, trudno z pewnością oznaczyć; gdy co do pierwszego przypuszczenia obaj wyraźnego roku nie kładą, zaś co do tożsamości rękopisu okazuje się wątpliwość, gdy zważymy, iż już Zimorowicz, o tyle owym wiekom bliższy i ruskiego języka pewno dobrze świadom, a przecie jak to sam powiada, z trudnością go czytał. „Pod też porę (są słowa Zimorowicza) ze obraz Bogarodzicy P. Maryi dotąd cudami słynący na Jasnej Górze częstochowskiej do Lwowa był wniesiony, księga skoropisem sławiańskim pisana mię przekonywa, którą ja od księdza zakonnika niegdyś mi pożyczoną, acz z trudnością dla starodawnego pisma i skracanych słów, gdzie jedna głoska znaczyła całe słowa, przytoczywszy i wyrozumiawszy, oddaję dziś pod zdrowy rozsądek czy-

telnika.“ — Tyle atoli w źródłach tych pewności znachodzimy, iż, jak już rzeczono, za czasów księcia Leona monaster OO. Bazylianów i cerkiew ś. Onufrego istniały we Lwowie.

Według podania miały się one wówczas znajdować w głębi lasu; jakoż i dziś sąsiednie wyżyny, dotąd gąszczem rozmaitego krzewia zarosłe, jako też wyniosłość samego miejsca, na którym cerkiew i monaster osadzon, zdają się potwierdzać powyższe podanie. Wszakże ma się to rozumieć o cerkwi i monasterze najpierwszego założenia, drewnianej zapewne budowli, jak wszystkie pierwotne. Gmach zaś obecny murowany tak cerkwi jako i klasztoru, wznosił w r. 1518 Konstanty Iwanowicz książę Ostrogski, na których wymurowanie fundusz nazaczył, a wzniesione znacznymi dochodami obdarzył. Jest-to gmach co do swej architektury w guście owczesnym, nachylający się stylem z struktury gotyckiej lub bizantyńskiej już nieco do włoskiej, a jak tutaj, nie tak ozdobę jak raczej moc i trwałość mającej na celu.

(Dalszy ciąg nastąpi.)

Drohobycz. R. 1648 i 1653.

Król zatwierdza przyzwolone Cechowi Tkackiemu przez Urząd miejski ustawy.

(Dokończenie. Obacz Nr. 26 Dodatku tygodniowego.)

Item iesliby tez trafilo sie, zeby Mistrz poszedl do inszego Miasta na mieszkanie nieopowiedziawszy sie Cechmistrzowi, tedy powinien Cech tracic, a do tego gdyby ludzka robotę pofantował. Item iesliby Towarzysz albo Mistrz w gospodzie nieucicie sie zachował w Pitanstwie, takowy popadac ma winy funt wosku | Ite(m) | iesliby sie Excess iaky trafil na ktorego Brata albo Towarzysza, wszystko || pod rozsądek y wvagę bróci ma przychodzie. Item iesliby Tkacze ze wsi szla|checkich robotę przynosili, Mieszczkom Mieiskim przeszkodę czyniac, takze | y Płociennikom w Rzemiesle, mają ich zabrac: bądź płotno bądź przędzę, | ktore płotno albo przędze zabrawszy, część oddac Vrzędowi Mieiskiemu, o|statek Cechowi bez folgi. Płociennikow niema byc nad dwie mile w krąg od | Miasta w powiecie Drohobyckim, a iesliby był na ktory(m)kolwiek miejscu w iakiej|kolwiek majątnosci, powinni mu wziac warstal, przędze y obrocic na potrze|bę Cechową. Item kazdy Mistrz albo tez Wdowa Cechu tego na kazdy miesiac | po groszu ma dac do Cechu. Starsi Mistrzowie niemaia z skrzynki pieniędzy pożyczac bez wiadomosci y woli drugich Mistrzow Cechu tego, czego | gdyby sie ktory wazył, winy podpada pulkamienia wosku. Syn Mistrzow|ski y dziedziczka (al(ia)s Mistrzowna) mają dac pulmi-

steriey to iest słozych | dwadziescia, Achtel piwa y dwa funty wosku. Item Wdowy po smierci | mężow mogą robic do smierci rzemiosło, tylko zeby vcciwie zyły, To|warzysza albo Wachmistrza chowaiąc, ale vczmow cwiczyc niemoga. | Item iesliby ktory Mistrz chcial dobrowolnie Cech spuscic y indziej z Miasta | sie preniesc, y żadał listu dobrego sie zachowania, ten Mistrzow starszych | do siebie przyzwie, z ktoremi do Vrzędu przyisc ma, Prawo mieiskie skladaiąc | a starsi zeznaia y swiadectwo dadzą onego zachowania; takze Towa|rzysz ma z swiadcenym listem odchodzie, iako sie Mistrzowi y w Cechu | zachował.

Ktore to Artykuly zwysz pomienione y wpisane My Burmistrz | z Radą pilnie przeczytawszy y swazywszy iako porządnie i słusnie niniejszy(m) listem Naszy(m) potwierdzamy y vmacniamy, chcąc aby nienaruszenie | czasy wiecznemi w Cechu zachowane były, zwyczaiem innych Miast y tym | kształtem, iako im iest Cechu tego Wielkierz. Co dla większey pewności y mocy|| Vrzędu N(asse)go Pieczęcią ztwierdzamy. Datum 4) w Drohobyczy dnia XI. Mie(siąca) | Lipca Roku P(ańskie)go Ty-siąc Szescset Piędziesiąt Trzeciego.

4) Dano.

Na rozkaz samego Urzędu Radzieckiego Miasta Drohobyczy przepisałem Krzysztof Naborkowicz przysięgły Pisarz Miasta Jego Królewskiej Mości Drohobyczy ręką swą. Mie-sce Pieczęci.

Upraszano też Nas, abyśmy wyśpryloczone pismo w całej objętości i osnowie, jako za jednomyślną rzeczonych Mieszczan zgodą ułożone i spisane, powagą Naszą królewską uznać, umocnić i potwierdzić raczyli. My więc Jan Kazimierz Król przychylając się łaskawie do słuszney prośby ich, postanowiliśmy pomienione pismo i ustawy Cechu Tkackiego uznać, umocnić i potwierdzić, jakoż we wszystkich szczegółach, ustępkach, rozdziałach, okresach, spojniach, orzeczeniach i związkach, słowem w całej osnowie (o ile z prawem zgodne i zwyczajne) uznajemy, umacniamy i potwierdzamy niniejszym aktem Naszym stanowiąc: iż wagę przynależną i moc nienaruszalną po wsze czasy mieć ma. Dla wiarygodności czego niniejsze własną ręką podpisawszy pieczęcią koronną ztwierdzić rozkazaliśmy. Dano we Lwowie dnia 10go miesiąca sierpnia roku Pańskiego 1653go, królestwa zaś Naszego polskiego w 5tym, a szwedzkiego w 6tym lecie.

Jan Kazimierz Król.

cherubimy; nad tarczą korona z r. 1694 na . . . od której z jednego i z drugiego boku uszykowane ku dołowi w pałku 11 herbów księstw i województw, co nareście napis dwukrotny:

NIECHOVIAE QVE· NEC· NON· SVECCO· GOTTO· VANDA· QVE· HEREDITA· REX·

Poniż pieczęci po lewej stronie zaś podpis:

Jan Różycki

Króla Jego Mości Sekretarz.

Joan(ne)s Rozycki
R(egiae) M(ajestatis) S(ecretarius)

Akt powyższy ułożony w kształcie zeszytu składającego się ze czterech kart zapisanych i trzech próżnych wielkości półarkuszowej. Końce nitki jedwabnej koloru zielonego, którą zeszyt był spięty, ujęte pod pieczęcią.

We Lwowie 22go lutego 1853.

W. F.